

Emigraziun tuatschina

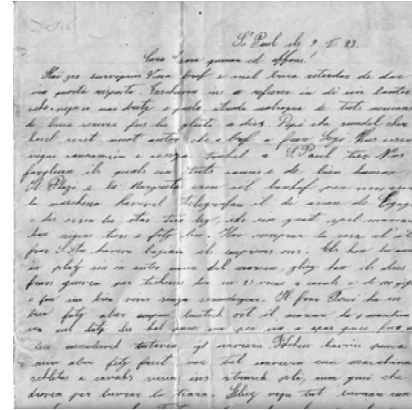
“Na, na, anora mass’iu per de biè bétga plé!”

Brevs en ed ord l’America

Tarcisi Hendry

Na, na, anora mass ju per de biè bétga plé!
 Historia dall’emigraziun tuatschina ell’America
Brevs en ed ord l’America

L’historia dall’emigraziun tuatschina ell’America ei unica e fetg interessanta, sche buca aventurusa. Gia beinenqualin ha quella historia fascinau ed animau da scriber. Davos mintga emigrant schai ina historia, ina historia fetg persunala. Las numerusas brevs schaian el center da quei aspect dall’emigraziun. Brevs ein documents fetg persunals.

Las brevs raquantan d’interessants aspects dall’emigraziun, dalla val e dils singuls emigrants. Quellas treitschien persunas che han stuiu bandunar lur patria han fatg plaz als restonts. Ins sa gie mo selegrar sch’ellas han anflau in buna patria cun in oravontut bien avegnir pils vegnentsuenter. La veta ei la finala veta cun tut sias fassetas, ton ell’America sco en Tujetsch.

- 950 paginas / format 17x24cm
- 350 fotografias, graficas, documents
- 345 brevs originalas
- 20 emigrants/as raquantan da lur veta
- cumpara il schaner 2011

Ina brev dad Aluis Berther (1865-1918), emigraus 1893

Brev originala

Kansas City Avrel 3 1904

Car Frar!

Tia brev hai jeu ritschiert ils 27 de Marz e cun gron legermen enderschiu che Vus segies tuts sauns sco era jeu sundel de present. Tscheu fa ei ussa stupenta aura e lavur eis ei ualti dariet. Jeu lavurel adina de miu mistregn. Ti vul saver enzatgei sur Alasca, mo quei ei mal scriver, essend che Ti enonuschas bucca la tiara e condischens. Tscheu in Alasca hai fatg atras grons e biars strapats, dormiu biaras notgs ordaviert sin la neiv. Abaut miu naufragi sil stimer chei sfundraus et aschi spert che biars eran eunc en letg et aschia han piars la vetta. Ei era schon leu 2 – 5 leivlots sin il stimer, mo bucca plaz per la mesadat, aschia ch'ils auters havevan neginas tschentals che de seglir ora en la mar e schar anavos quei ch'ei havevan e quei ei stau il davos.

Car frar, jeu vesel che Vus sepermeis en memia fetg per mei de termetter in Washington e domandar suenter mei. Jeu sai bucca si nazesari. Schenzatgiei havev de schabegiar, vegniss Vus schon ad endriescher.

Jeu sai nuota tgiei scriver auter. Cun speronza che Ti retscheives quellas lingias en buna sanadat.

restel cun cordials salids

Tiu frar

Louis Berther

ceu termettel mein portret, hai schau prender avon in meins

Brev adattada

1904, igl avrel

Cheu fa ei stupenta aura e lavur eis ei ualti dariet. Jeu lavurel adina da miu mistregn. Ti vuls saver enzatgi dall'Alasca. Mo quei ei malscriver, essend che ti enonuschas bucca la tiara e cundiziuns. En Alasca hai jeu fatg atras gronds e biars strapazs. Jeu hai durmiu biaras notgs ordaviert sin la neiv. Pertucont miu naufragi: il bastiment da vapor ei sfundraus aschi spert duront che biars eran aunc enta letg ed han aschia piars la veta. Ei fuva schon leu 2-5 barcas da spindrament, mo bucca plaz per la mesadat. Aschia havevan ils auters negina letga che da siglir ora en la mar e schar anavos tut quei ch'ei vevan.

Car frar, jeu vesel che vus seprendeis en memia fetg per mei da tarmetter ina brev a Washington e dumandar suenter mei. Sch'enzatgei havev da schabegiar cun mei, vegniss vus schon ad endriescher.

Denter 1850 e 1930 han 300 persunas bandunau la val ed anflau in'existenza els Stadis Uni. Pils biars ei l'emigraziun stada la suletta pusseivladad da mitschar dalla pupira economica. Per auters eis ei stau in'aventura che ha motivau d'ughegiar e riscar enzatgei auter. Als pli biars eis ei reussiu.

La historia dall'emigraziun da Tujetsch ei era representativa per las ulteriuras vischnaucas dalla Cadi.

El center dil cudisch stattan las brevs dils emigrants e cun quei era las persunas che han sceret ellas. Il cudisch descriva il destin da numerusas persunas singulas e da famiglias dalla Val Tujetsch.

El rauenta da farmers, da cava-aur e d'aventurists. Aschia dil Giachen Martin Hendry, dil Giachen Martin Muggli e da sia sora Josefina, dil Giachen Antoni Pally, dil Gion Fidel Muggli e da sia feglia Catrina Baer-Muggli, dil Martin Felici Berther, dils Derungs, dil Plazi Hendry, dallas soras Deplaz, dil Martin e dalla Margreta Werth e dils Monn's Tiuters ed aunc d'entgins auters.

